

Slovenski kmetovalec

V Celji, dné 5. septembra 1893. leta.

Pri dobri gospodinji.

Svobodno po Uhlandu „Die Einkehr“. — Preložil A. A.

Potóval vroč poléten dan
Utrújen sem po cesti;
Kam stopil žejen pit bi v stran?
Kje bi dobil kàj jesti?

In prišli so od vseh stranij —
Ne prišli — priletéli!
Najlepših pésmij pevci tí
Mi péti so začéli.

Že šlo je solnce za goró,
In jaz sem moral vstati . . .
„Kaj pa sem dolžen za vse tó?“
Jo prašam — „dobra mati!“

Kraj steze gospodinja tam
Prijazna se me vsmili,
Povabi me v svoj zélen hram,
Češ, bodi gost moj mili!

Ležé na méhkkih tléh vesel
Tó pétje sem poslušal;
Mej tem pa tudi pil in jél
In júžino okúšal.

A óna zmaje le z glavójo,
Češ, nič za tó ne vzame!
„Ostani le prijatelj moj
In — ne pozabi ná-me!“

Pod sénéncijoj vam hladnoj jaz
Počival sem na trati;
Kar pevcev mi za kratek čas
Zdaj dala je pozvati!

In kaj sem jel in kaj sem pil?
Ruméno sadje sóčno!
Kar poln klobúk sem ga dobil
Od gospodinje róčno.

Kdó gospodinja bila je
Prijazna ta bogata?
To jablana vam mila je,
Oj, jablana košata.

Krajevna sadna plemena.

Ako pride danes kdo k tebi, ki si morebiti celó kot dober in znan sadjar na glasú, in te vpraša rekoč, povej in svetuj mi vendar, katera sadna plemena so najboljša, s katerimi toraj naj zasadam svojo zemljo, tedaj te spravi, ako hočeš biti čisto odkritosrčen, gotovo v zadrego. Na to vprašanje namreč dandanes nihče s popolno gotovostjo odgovoriti ne more. Sploh pa je dvomiti, se-li bode to kedaj popolnoma dognalo, in se bodo-li našla sadna plemena, ki bi se zamogla v vsakem oziru kot najboljša priporočati. Na rast, kakor tudi na rodovitnost drevesa, upliva namreč toliko zvnajnih in krajevnih okoliščin, da se bode prav težko zasledilo sadno pleme, ki bi v vsakem kraju enako dobro uspevalo.

Ni se nam toraj čuditi, ako so v tem oziru tudi sloveči in skušeni sadjarji popolnoma neje-dini. Nemci in drugi spisali so že mnogo sadje-znanskih knjig in med vsemi temi ne najdeš niti dveh, ki bi bile, kar se tiče priporočila po-sameznih sort, popolnoma jedine. V vsaki knjigi najdeš drugo sadno pleme, ki se ti kot prvo in najboljše imenuje in priporoča. Mnogo je pa v tem krdelu tudi brezvestnih sleparjev, ki dajo posameznim sortam prav širokoustna in bahata

imena ter potem pod to krinko svoje ničvredne pridelke pošiljajo med svet. Nevedni ljudje nam-reč mislijo, da dobé z imenitnim imenom, tudi imeniten sad, ter si taka drevesa s posebnim veseljem naročujejo. Toliko bolj britka je pa poz-neje prevara, ko uvidijo, da so bili opeharjeni, da so za drag denar kupili le mačko v vreči. Zatorej nam je v tem oziru biti vedno jako oprez-nim in nikakor ne bodemo iz golj radovednosti segali po vsem, kar se nam po knjigah in časo-pisih širokoustno priporoča in razglasuje. Najbolj sigurno gotovo postopa le tisti, ki se drži ali že svojih, ali pa drugih poštenih sadjarjev zanesljivih skušenj, ter sadi in pomnožuje le taka sadna plemena, od katerih dobro vé, da v tistem kraju vrlo dobro vspevajo. No in takih skušenj imamo dandanes dovolj. Povsod je že toliko raznovrst-nih sadnih plemen zasajenih, da na njih prav lahko opazujemo, jim li ugaja kraj ali ne. Če ví-dimo, da dobro storé, pomnoževali jih bodemo brez pomisleka, ako pa zapazimo, da ne storé posebno, opustili bodemo njihovo nadaljno po-množevanje.

Pri tem opazovanji se nam bode pa posebno ozirati zlasti na tista sadna plemena, ki se že

od nekedaj v tem kraju gojé in sadé, in ako izvemo, da so ta drevesa krepke in močne rasti, da so neobčutljiva proti raznim vremenskim ne-zgodam, kakor zimskemu mrazu, spomladanskim pozebom itd., da obilno rodé, da je sad okusen in trpežen, ki se dobro in lahko proda in tudi doma mnogo vrže, tedaj bodo ta prva, po katerih bodemo segli in bodi si tudi, da imajo pre-priprosto domače ime, ali pa so celó tudi brez pravega imena. Po Slovenskem je gotovo prav veliko krajevnih sadnih plemen, ki so v vsakem oziru izvrstna, kojih pomnoževanje se pa vendar opušča, deloma, ker niso znana, deloma pa tudi, ker nimajo tako lepega in imenitnega imena, nego druga, ki so iz tujega k nam prišla. Nekatera naših krajevnih sadnih plemen so si tudi že v sadni trgovini pridobila veliko veljavo. Omenimo le sevniške voščénke, po kateri trgovci kaj močno poprašujejo. Tudi naš štajerski mošancelj še vedno zavzame eno prvih mest v trgovini. Da je pri nas še več drugih izbornih sadnih plemen, ki pa so še popolnoma neznana, o tem so dovolj pre-pričale dosedajne razstave sadja v Mariboru l. 1884., na Dunaji l. 1888. in še tudi drugod. Na vseh teh razstavah bilo je videti prav mnogo krajevnih sort, katerih seveda nihče ni poznal ter jim sploh nihče ni mogel določiti sadjeznanskega imena. In vendar so bila nekatera od teh plemen izborna lepa. Tako je bilo na razstavi v Mariboru videti jabelko, iz Slivnice, katero je vse občudovalo, kojemu pa nihče izmed navzočih večšakov ni vedel imena. Isto tako smo opazovali tudi na rastavi v Celji, v Sevnici in na Dunaji več res krasnih sadnih plemen, od katerih so bila nekatera zaznamovana s krajevnim imenom, druga zopet bila so brez vsakega imena. Gotovo pa vse to priča, da je med ljudstvom mnogo sadnih plemen, ki so boljša od onih, koja se nam večinoma le po nemških knjigah priporočujejo in ki so toraj vredna, da začnemo na le-ta obračati svojo pozornost.

Najbolje bi seveda bilo, ako bi veččaki vso deželo, ali vsaj slovenski del Štajerskega do dobrega preiskali, in preučili. Ker se pa to brez velikih troškov ne dá lahko izpeljati, zato navetujemo, da se vsaj posamezniki tega hvale-vrednega dela lotijo. V vsakem kraju se še najde kdo, ki se nekoliko bolj zanima za sadjarstvo. Le-ti naj začnó opazovati razna sadna plemena, ki se tamkaj nahajajo. Gotovo je, da bodo našli poleg mnogo le malovrednih, tudi nekaj prav lepih in priporočbe vrednih. Tako se bode od-bralo kleno zrno od plev in koristilo se bode na

dve strani ne le dotičnemu kraju, temveč tudi celi deželi. Merodajno pri tem opazovanji nam bodi v prvi vrsti rodovitnost, in trpežnost drevesa; ozirali se bodemo nadalje na čas, kedaj cveti in zori, je-li podvrženo boleznim, kakor n. pr. raku ali ne. Pri sadu se nam bode posebno ozirati na trpežnost, okus in nekoliko tudi na zvonajno obliko. Zlasti pa vam je povdarjati trpežnost, kajti ima sad, ki je zeló trd in če tudi ni tako lep, v kupčiji večjo veljavo, nego drugo manj trpežno, če tudi morebiti boljše sadje; le trpežno sadje je namreč mogoče brez velike izgube pošiljati v daljne kraje; le takemu sadju vožnja, zlaganje in nalaganje malo škoduje. Pa tudi doma shranjeno se tako sadje dostikrat še v pozni spomladi dobro proda. Mnogo od vsega tega poizvé se lahko od dotičnega posestnika, ki svoja drevesa pozna že izza mladih let, ter bode gotovo vedel naštetí vse njihove vrline in slabosti. Ako ima dotično sadno pleme tudi ime, tedaj je naravnost podržimo, ako ga nima, imenujemo je lahko po kraji, župniji, kjer smo je našli.*)

Ker bode letos povsod po slov. Štajerskem dovolj sadja, zato imamo tembolj ugodno priliko, da s tem delom takoj začnemo. Ako dotičniki plemena, ki se jim zdé priporočila vredna tudi opišejo tedaj bode to tembolj zaslužno in mi jim kaj radi v ta namen ponudimo prostore v tem listu. Tem potom bodemo najložje in tudi najhitreje izvedeli, katera sadna plemena posameznim krajem najbolj ugajajo, katera bodemo toraj zanaprej v dotičnem kraji v prvi vrsti in v največjem številu sadili in gojili. Pa tudi v drugih sosednih in bolj oddaljenih krajih, se bodo s temi plemeni lahko delali poskusi, koji, ako se obnesejo, gotovo ne ostanejo brez koristi in pomena.***) In če na ta način najdemo le 5 ali 10 sort, ki pri nas dobro vspevajo, doseglo se je dovolj, kajti lahko bodemo le-te vsakemu z najboljšo vestjo priporočali.

Nihče pa nas naj krivo ne umé, češ, da hočemo sedajno, že itak veliko število sort še pomnožiti. Tega ne mislimo in tudi ne želimo, pač pa bi radi, da se ceni in ohrani to, kar inamo v resnici dobrega. Po naših večjih in manjših

*) Da se sad imenuje po kraji, to je pri nas nekaj čisto navadnega. Tako n. pr. imamo črešnjo Mariborčanko, kruško Pohorko, Zavodnico itd. Tudi pridevek „laški“, kojega ima nekatero sadje, najhitreje znači, da smo dotični sad dobili od juga.

**) Kako se naj taki poskusi vršé o tem še pri lično nekoliko spregovorimo.

drevesnicah gojé se vseskozi sadna plemena, koja smo od drugod dobili, in ki se navadno ponašajo tudi s slovečimi imeni, kljub temu pa je med temi sortami jako veliko takih, ki so brez vrednosti, ali ki so vsaj manj vredna, nego marsikatera naših domačih sort. Pomislimo le, koliko denarja in časa se je potratilo z odgojo in saditvijo normonske moštnice, ki se je in se še kot najboljša priporoča, da si je ona brez vsake vrednosti in je vsak vinar, ki se že kakorkoli za to drevo izdá, popolnoma zavržen. Ako toraj nekatera malovredna tuja sadna plemena nadomestimo z dobrimi in zanesljivimi domačimi sortami, tedaj bodemo sadjarstvu gotovo le mnogo koristili in mu še do večjega razvoja in večje veljave pripomogli. Nadjamo se toraj, da nas naši prijatelji umejo in da se tistim, ki so na tem polji že začeli delovati, pridruži se mnogo drugih, kar bode v korist sadjarstvu in tudi narodu.

Deželni zbor štajerski.

V 19. seji deželnega zbora dne 25. aprila t. l. je poročevalec vinarstvenega odseka g. dr. Radej poročal o deželni vinarski in sadjarski šoli v Mariboru ter končno stavil tudi nekatere nasvete, ki so se enoglasno sprejeli. V imenu deželnega odbora je potem deželnemu zboru priporočal, da se sprejmejo te-le resolucije:

1. Postava od dné 10. decembra 1868 o pokončevanju škodljivih mrčesov se ima natančno izvrševati in je želeti, da se župani in poljski pazniki, ki v tem oziru malo ali prav nič ne storé, po orožnikih podpirajo; okrajna glavarstva pa naj imajo pravico, da smejo krvno ušico in druge kvarljivce, ako tega dotični posestnik, ko se mu je to uradnim potom ukazalo, sam storiti noče, na njegove stroške pokončevati; tudi se imajo okrajna glavarstva na pritožbe, ki jim v tem oziru dohajajo, ozirati.

2. a) Izda se v obeh deželnih jezikih natančen popis krvne ušice in kako jo je pokončevati ter se potem razpošlje vsem županstvom, šol. vodstvom in župnijskim uradom in se poslednjič še posebej prosijo, da blagovolijo pri poduku ljustva sodelovati. b) O primernem času se odpošljejo potovalni učitelji po deželi, ki imajo seboj vse potrebne reči, da ljudem pokažejo, kako je zatirati krvno ušico.

3. Trgovina s sadnim drevjem se ima strogo nadzorovati in ako bi se na drevesih, došlih na odločen kraj zapazila krvna ušica, tedaj ima

župan, trški paznik in drugi pravico, drevesa uničiti; prodajalec pa izgubi vso pravico do odškodnine.

Poročevalec je te nasvete prav dobro zagovarjal ter je povdarjal veliko važnost sadjarstva, kateremu po krvni ušici preti nova velika nevarnost. Resnično je namreč, da se ta mrčes vedno bolj razširja, da se pa prav malokdo za to briga, kako bi se zatrl. Da pri tem poslu pomorejo tudi okrajna glavarstva, je zato želeti, ker županstva navadno brez višjega ukaza prav ničesar ne storé. Da se strogo nadzoruje trgovina z drevesi, je neobhodno potrebno, kajti se drugače razširjevanje krvne ušice sploh ustaviti ne dá. Pri mladih drevesih se mrčes še lahko pokonča, nikakor pa ne pri starih, odrašenih drevesih. Zato je kolikor mogoče gledati na to, da se krvna ušica pri prodaji dreves še bolj na vse kraje ne raznese. Da, in morebiti to dotičnega prodajalca trdo zadene, tako je največ sam kriv, ker se ni ravnal po dotičnem zakonu. Jaz toraj, pravi poročevalec, od zgorajšnjih nasvetov ne morem odjenjati, ter želim, da jih vis. deželni zbor sprejme. Tudi dež. namestnik je dejal, da bode vse storil, kar velewa zakon, da se zatrejo škodljivi mrčesi. Pri glasovanji pa se je sprejel samo drugi nasvet, 1. in 3. pa se je odklonil.

Ravno v tej seji razpravljalo se je tudi o lovu ter se je sklenilo, da se že v prihodnjem zasedanji dež. zbora predloži načrt nove lovske postave. Pri tej priliki so skoro vsi govorniki povdarjali veliko škodo, katero morajo ljudje po divjačini trpeti.

V 21. seji se je pa razpravljalo o vinarstvu, katero pri nas vedno bolj hira. Naročilo se je dež. odboru, da stori vse, karkoli je v njegovih močeh, da se vinarstvo, katero uničuje trtna uš in strupena rosa, zopet oživi ter se uničeni vinogradi z novega naredé. Potrebno je toraj, da se ameriške trsnice primerno pomnožé, tako, da bodo ljudje lahko in dovolj dobili ameriških trt. Sprejel se je v tem smislu stavljen nasvet, kakor tudi drugi, da se namreč davki ne odpišejo samo tistim, katerim je vinograde uničila trtna uš, ampak tudi tistim, katerim so vsahnili vsled strupene rose.

Mi se z resolucijami, katere so se stavile, popolnoma strinjamo in prav obžalujemo, da se niso sprejele tako, kakor so se nasvetovale. G. poročevalecu dr. Radej-u pa izrekamo najtoplejo zahvalo, da jih je tako krepko zagovarjal, da si se mu ni posrečilo svoje poslušalce za nje pridobiti. O krvni ušici smo že govorili in kar smo

rekli takrat, pri tem tudi ostanemo. Očitano se nam je sicer, da smo pretiravali, češ, da krvna ušica vendar ni tako hudo nevarna sadnemu drevju, kakor smo trdili. Naše dotične trditve posnete so v prvi vrsti po Gaucher-ju*), ki se nam že radi tega jako verojeten dozdeva, ker tudi tako nekako dokazuje, da krvna ušica sadnemu drevju ni nič bolj nevarna, nego razni drugi mrčesi. In ta mož sam pripoveduje, kako so v mnogih krajih na Francoskem posekali dokaj dreves, da bi tako krvno ušico prav do korena iztrebili. Ko so pa uvideli, da tudi to ne izda mnogo, so zopet odjenjali. Mogoče je sicer, da so se prvi hip nekoliko prenašli, misleči, da bodo tako najhitreje tega kvarljivca utrebili, kar se jim pa nikakor ni posrečilo. Nadalje pravi Gaucher, da je l. 1869. za nekó cesto na Virtenberškem opazil drevo, ki je bilo polno ušic. Zalteval je, da se dren takoj odstrani in sežge, kar se pa ni zgodilo, ker ga lastnik ni hotel žrtvovati. Nasledek tega pa je bil, da se je ušica tako pomnožila, da je napala vsa drevesa v okolici. To je gotovo dosti očividni dokaz, da krvna ušica, ne napada le mladih dreves v drevesnici, ampak tudi odrašena v sadovnjakih. O raznih pripomočkih proti krvni ušici, katerih se ni ravno malo nasvetovalo in po visokih cenah ponujalo, pa pravi Gaucher, da niti eno od vseh teh ni popolnoma zanesljivo in da še najbolje stori tisti, ki ušice s proti ali pa s kakim klincem zmečka ali pomori. Sedaj pa prašamo, kdo si upa tem potom le eno samo odrašeno drevo od krvne ušice popolnoma očediti? To je dobro spoznal tudi Gaucher sam ter je dejal, da v slučajih, ko je vse drevo ušivo, ni misliti, da bi dobili ušico popolnoma v svojo oblast; tu ne preostane drugega, nego da se drevo pomladi obreže (vse veje precej močno porežejo) ostali deli pa očistijo ter z apnom pomažejo. (Konec prih.)

Drobtine.

(Napajanje živine.) Neki gospodar je redil mnogo krav ter je potem mleko od njih prodaval v bližnje mesto. Napajal je pa svoje krave v neki luži, v kateri je bila nezdrava, stoječa voda. Kar se zgodi, da veliko tistih ljudi, ki so od njega mleko kupovali, zbolijo na jako nevarni vročinski bolezni ali legru. Zdravniki, ki so to preiskali, so spoznali, da so to bolezni dobili po mleku, katero so od dotičnega gospodarja dobivali. To

*) Gaucher (izg. Goščé), sadjar 1886.

jasno kaže in priča, da živine, ako hočemo, da ostane zdrava, ne smemo nikdar napajati na vsaki mlaki, ampak vselej le na zdravi in čisti vodi. Najboljše je pač živino napajati ob črvtvi studenčnici, ako te ni, potem se naj napaja tudi ob čistih potokih in rekah, nikdar pa ne ob kalnih lužah in mlakah, v katerih voda stoji ter od raznih rastlin in živali, ki v njej gnijejo, smrdi. Taka voda je jako nezdrava za ljudi, kakor za živino in prav lahko po njej zbolijo živina in po živini tudi ljudje.

(Maribor). Tukajšno sadjarsko društvo namerava tudi letos prirediti sadno razstavo in sicer v Lembahu. Da se priredi razstava, to ugaja vsem, ki se za sadjarstvo zanimajo, nikakor pa ne to, da se napravi v Lembahu, kjer je bila enaka razstava l. 1889, tedaj še le pred 4 leti. Ako se že prirejajo krajevne razstave sadja, tedaj se naj to tako uredi, da se sčasoma zvrstijo vsi kraji, da dobe vsi prebivalci tega okraja ugodno priliko se jih udeležiti in ogledati; le tako se bode zanimanje za sadjerejstvo v celem okraju enako vzbujalo. Edino tem potem zamoremo tudi sadje celega okraja do dobrega spoznati. Ako se pa pri prirejevanji razstav ozira na ene kraje bolj, nego na druge, to sadjarstva v celem okraju, kar je prvi in glavni namen društva, gotove ne more posebno pospeševati.

(Vinorejsko društvo). Sliši se, da se namerava ustanoviti štaj. vinorejsko društvo. Namen mu bode pospeševati vinorejo v naši deželi ter zlasti skrbeti za to, da se bodo zasajali vinogradi s cepljenimi ameriškimi trtami. Sedež društva bode v Gradci, drugod pa se bodo ustanovljale podružnice. Ker mora biti vsakemu rodoljubu prospeh vinoreje in prenovljenje naših po trtni uši uničenih vinogradov jako pri srcu, zato mi vsako prizadevanje, ki ima namen našim propadlim vinogradnikom zopet pomagati na noge, pozdravljamo in se ga prav veselimo. Iz tega vzroka veselimo se tudi ustanovljenja novega društva. Česar se pa bojimo, je pa to, da bode morebiti tudi tukaj, kakor marsikje drugod, na prvem mestu politika in na drugem ali tretjem še le vinoreja. Vsaj se je nedavno tudi nekje drugod pri nas ustanovilo enako društvo, o katerem pa že sedaj vrabci na strehi čivkajo, da mu je mnogo več za nemštvo, nego za kmetijstvo. Sicer pa počakajmo uspeha. Ako se bode pokazalo, da bode društvo res delovalo v prid in prospeh vinoreje, potem ni dvomiti, da bode tudi pri nas nezaupljivih Slovincih našlo mnogo prijateljev.